

Minän esittäminen ja siihen liittyvä toimijuus verkkotilassa

Annukka Salo

Median murros -kurssi
Aalto-yliopisto
2009

Minän esittäminen ja siihen liittyvä toimijuus verkkotilassa

Käsitteet

Minän esittäminen

Minän esittämisellä tarkoitetaan tässä minän representaatiota, elämänhistorian refleksiivistä rakentamista, minän esillepanoa.

Toiminta & toimijuus

Lähtökohtana käsitteiden 'toiminta' ja 'toimijuus' avaamiselle olen käyttänyt seuraavia määritelmiä:

Toimijuudessa on kyse kuudesta teon-sanasta: kyetä, täytyä, voida, tuntea, haluta ja osata. Voimme ajatella tämän olevan tietävän, haluavan, tekevän ja tuntevan subjektiivisen käsitteen. Tässä ihmiset ymmärretään aktiivisina ja tavoitteellisina, merkityksiä antavina ja toimintansa seurauksia ymmärtävinä sosiaalisina toimijoina. (Jyrkämä 1999, Nuutinen 2007)

Ihmisen toiminta on monenlaisen selittämisen kohteena. Toimintaa ajatellaan tässä tahdonvaraisena toimintana jonka lähtökohtana ovat aikomukset (intentiot).

Huomioitava on myös Hans Joasin määritelmä, jonka mukaan toimintaa luonnehtii tuottavuus ja luovuus.

Abstrakti

Pohdin tässä esseessä minän esittämistä ja osin myös toimijuutta niin kutsutussa sosiaalisessa mediassa. Viime mainitusta käytän pääsääntöisesti määritelmää 'jaettu sosiaalinen verkkotila', korostaakseni sekä verkon tilallista olemusta, että sen näyttämyyttä. Esseen aihe valikoitui luentosarjan aihepiiriin lisäksi vahvasti oman kiinnostukseni perusteella, ja perustuu lähdeaineiston lisäksi omiin havaintoihini ja johtopäätöksiini. Kiinnostavia kysymyksiä ovat mm. miten ja miksi representoimme itseämme, tulemme 'ulos' ja kerromme elämäntarinaamme uudessa tilassa?

Minän representointiin ja 'ulostuloon' jaetussa sosiaalisessa verkkotilassa liittyy osin toisten arviointin kohteeksi joutuminen. Sosiaalisissa medioissa esiintyminen on usealle jokapäiväistä, ja se luo uudenlaista toimijuutta. Yhden minän sijaan yksilöillä voi lisäksi olla erilaisia 'minuuksia' ja identiteettejä, jotka rakentuvat suhteessa muihin. Yhteiskunnan medialisoitumisesta on puhuttu pitkään, joissakin tässä esseessä käsitellyissä aiheissa elää puolestaan ajatus minän medialisoitumisesta. Pyrin tässä esseessä ymmärrykseni mukaan kuitenkin tarkastelemaan aihetta vahvasti identiteetin muodostumisen, minän eheyttämisen ja narratiivisen prosessin kannalta.

Toimijuudesta & laajemmin identiteetistä

Pyrin tässä kappaleessa avaamaan identiteetin käsitettä. Toimijuus ymmärretään identiteetin yhteydessä yleensä tavalla tai toisella ihmisen toiminnaksi oman identiteettinsä rakentamiseksi: **aktiiviseksi reflektioksi**, suunnitteluksi ja valinnoiksi. Toisaalta kuitenkin myös se millainen käsitys ihmisellä on itsestään toimijana ja omista toiminnan mahdollisuuksistaan sekä se millaisen statuksen varaan hänen sosiaalinen identiteettinsä rakentuu määrittää häntä toimijana, myös itsensä suhteen. ”Joksikin tulemisen” lisäksi identiteettiprosessiin sisältyy muutostenkin keskellä myös se, että ”on joku” ja mieltää itsensä jonkinlaiseksi suhteessa sosiaaliseen ympäristöönsä. Periodielämässä on jäsennettävä käsitystä itsestään suhteessa muuttuviin ympäristöihin ja neuvoteltava sekä identiteettinsä että toimijuutensa laadusta. (Katri Heikkilä 2007)

Reflektoitu identiteetti on tietoinen vastaus kysymykseen ”kuka minä olen”, ja identiteetti muotoutuu ihmisen kertoessa itselleen tarinaansa. Ihmisen identiteetin kehitys jatkuu koko elämän ajan. Identiteetti muotoutuu vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa, ja edellyttää muilta saatavaa palautetta ja tulkintaa.

Sosiaalipsykologit ovat myös tutkineet identiteetin muodostumista sosiaalisten ryhmien aiheuttamien sopeutumispaineiden kannalta. Sosiologisesta näkökulmasta katsottuna yksilön sosialisatiossa omaksumaan identiteettiin voi kiinnittyä aineksia erilaisista alakulttuureista ja muista yksilön toimintaan vaikuttavista piireistä. Kulttuurinen identiteetti korvautuu ja muuntuu mahdollisesti useaankin otteeseen, kun yksilö rakentaa identiteettiään haalumistaan aineksista, pala palalta.

Kulttuurintutkimuksen vallitseva näkemys identiteetistä ei katso ihmisellä olevan muuttumaton ydintä, essentialistisesti nähtyä identiteettiä. Sitä vastoin identiteetti nähdään prosessina; ihmisessä kamppailee tai neuvottelee koko ajan monenlaiset identiteetit. Identiteetti on siis konstruktiivinen, ei-essentialistinen. (Stuart Hall 1999).

Mainittakoon, että verkkoyhteisöistä puhuttaessa voitaisiin käyttää myös käsitettä virtuaali-identiteetti. Tässä esseessä en kuitenkaan käsittele sellaista virtuaali-identiteettiä, jossa henkilökohtaisilla piirteillä ei pääsääntöisesti ole yhteyttä henkilön piirteisiin reaali maailmassa, ja sen vuoksi en tässä kontekstissa käytä (muissa yhteyksissä sinällään käyttökel-poista) termiä sekaannusten välttämiseksi.

Identiteetin rakentamisesta verkkotilassa

Puhuttaessa aiheesta me ja median murros, *Teemu Leinonen* toteaa luentomateriaalissaan (Median murros -luentosarja, Aalto yliopisto 2009) ”Meidän tulee uudelleen arvioida...itsemme.” Tämän ajatuksen linkitys esseessä käsiteltävään aiheeseen on, miten jaetun sosiaalisen verkkotilan vuorovaikutteisuus ja verkottuneisuus vaikuttavat minän representaatioon ja yksilön identiteettiin sinällään. Vaikka itseilmaisuuksiin ja minän representointiin liittyy aina sosiaalinen aspekti, on kuitenkin pohtimisen arvoista miten 'uuden median' keinovalikoima ja sosiaaliset mediat tarjoavat mentaalisen tilan jossa yksilö voi laajentaa yksityisen minän käsitettä ja toimijuuttaan julkiseen, ja rakentaa minuuttaan uudella tavalla.

Verkko käsitetään tilaksi. *Mikko Villi* puhuu luentomateriaalissaan (Median murros -luentosarja, Aalto yliopisto 2009) internetistä kollektiivina tai yhteistilana (vrt. ajatus inter-

netistä suurena kaupunkina). Liittyen esseen kontekstiin, hyvänä esimerkkinä tässä yhteydessä toimii sosiaalisessa mediassa toimimisesta käytetty kieli: 'Oletko facebookissa?' 'Jutellimme facebookissa'.

Kun asiaa tarkastelee jaetussa sosiaalisessa verkkotilassa esiintyvän yksilön kannalta, voi todeta että minuudet elävät, toimivat ja rakentuvat tässä tilassa. Esseessä ei pureuduta syvemmin näiden verkkominuuksien ja todellisen minän suhteeseen, mutta aihe on sinällään tarkastelemisen arvoinen. Huomionarvoista on verkossa olevasta minästä huolehtiminen. Väittäisin, että sosiaalisessa mediassa esiintyvien nk. statuspäivityksiin liittyvien toiminnan, ajan ja paikan määrittelyihin ('missä olet?' 'mitä teet') merkitys ei ainoastaan ole kurottaa kohti muita tai kertoa verkostolle sen hetkisestä tilanteesta, vaan myös erällä tavalla huolehtia verkkominästä - puhaltaa verkossa representoituun minään henki - toimia ja liikkua ajassa. Kuten edellä mainitsin, tässä esseessä ei pureuduta niinkään näihin sinällään kiinnostaviin verkkominän ja todellisen minän välisiin, mahdollisesti ongelmallisiin suhteisiin. Mieleni tekee kuitenkin tässä yhteydessä siteerata Kirjailija *Kjell Westön* kommenttia yhteisöpalveluista tuoreessa Yhteishyvässä: "Mitä meille on tapahtumassa, kun emme tunne olevamme olemassa, ellemme ole tavoitettavissa ja ellemme päivitä statustamme koko ajan?"

Takaisin verkkotilaan ja identiteetin rakentamiseen. Luin taannoin Helsingin Sanomissa olleen Viestintäviraston mainoksen, jonka otsikko kuului *arpilansuku.fi*. Mainoksessa olevan kuvan (keski-ikäinen nainen ja pieni lapsi) alla luki: "...*Onneksi suku voi ""kokoontua"" verkossa, sinne pääsevät nykyään kaikki. Tarvitaan vain yksi sukurakas ihminen varaamaan suvulle yhteinen verkkotunnus ja tekemään aloite, josta varmasti kiitetään. Sinä?"* Mainos tuli mieleeni laatiessani tätä kirjoitusta. Mainoksessa viitattiin vahvasti verkkoon tilana (jossa erilaiset yhteisöt, tässä tapauksessa suvut voivat kokoontua). Selvän asiayhteytensä lisäksi (verkko tilana) assosioin tämän 'sukugallerian' olennaisesti myös kappaleessa 'Voimauttava valokuva - näkökulmia esseiden aiheeseen' -käsittelemääni teemaan perhealbumien selailun eheyttävästä vaikutuksesta.

Verkkotila tarjoaa (verrattain) uuden kanavan identiteetin rakentamiselle ja minän representoinnille. Toki kyse on myös osallisuudesta, läsnäolosta ja kanssakäymisestä. Verkkotila monimediaisena foorumina, kuvan, tekstin ja hypertekstien avaruutena on oman itsensä värittämiseen ja sosiaalisen identiteetin rakentamiseen sopiva foorumi. Vertaillaessa esimerkiksi identiteetin rakentumista sosiaalisissa reaalielämän tilanteissa, ja identiteetin rakentumista sekä minän representaatiota perinteisen omaelämäkerrallisen kirjoittamisen keinoin, sijoittuu jaettu sosiaalinen verkkotila näiden kahden välille - hallittavissa olevaksi, mutta vuorovaikutteiseksi 'esitykseksi' ja toiminnaksi.

Pohtimisen arvoinen on myös kysymys narsismista. Verkkokansalaisena esiintymisen ja minän representaation tai 'oman elämän kertomisen' motiivina voi toki toimia myös narsismi. Toisaalta, verkkokansalaisuuden / verkkominän toiminnan kaikkien motiivien ja intressien pohdinta vaatisi syvempää analyysiä ja perehtymistä. Aiheesta toki löytyy paljon tutkimustietoa. Tämän esseen kontekstissa itselleni kiinnostavin lähtökohta on verkkotilassa toimijan eheyttävät ja voimauttavat pyrkimykset. Eheyttäviä ja voimauttavia pyrkimyksiä tai toimintaa sivuaa myös *Hannah Arendt* (erityisesti politiikan ja toiminnan filosofi, 1906-1975) käyttäessään määritelmää "Yksityisyyden pimeydestä julkisuuden valoon". Mm. *Riitta Rastas* tutkimuksessaan 'Itsen ja toisen kohtaamisesta varhaiskasvatuksen opiskelijan performanssissa' tulkitsee Arendtia näin: "Arendtin mukaan "todellisuudentunteemme riippuu

näyttäytymisestä ja siten myös sen julkisen alueen olemassaolosta, johon asiat voivat ilmestyä suojatun olemassaolon pimeydestä. Intiimin yksityiselämämme himmeä valo onkin viime kädessä peräisin julkisen alueen paljon voimakkaammasta valosta”.

Rastas kirjoittaa myös huomioistaan valokuvaaja *Spencer Tunickista* kertovasta dokumentista Alaston Amerikka (ohjaus *Arlene Dunnelly*): "Dokumentti oli mielestäni osoittanut, että omaksi koetun, mutta arkista itsensä esittämistä laajemman ihmiskuvan representointi julkisesti on oman identiteetin rakentamisen ja toisen ymmärtämisen kannalta merkityksellistä, sillä se mahdollistaa muiden kanssa kommunikoinnin laajemmasta ihmiskuvasta."

Mainintoja yksityisen ja julkisen minän rajapinnasta

Sosiaalisen median yhteydessä keskusteltava osallistuvan kansalaisuuden käsite, tai pohdinta poliittisesta vaikuttamisesta eivät ehkä ole keskeistä pohdittaessa minän representointia omaelämäkerrallisessa mielessä. On kuitenkin selvää, että tietyt lainalaisuudet, odotukset ja kirjoittamattomat yhteisön säännöt vaikuttavat jossain määrin myös minuuden konstruointiin ja minän esittämiseen jaetussa sosiaalisessa verkkotilassa. Presentaatioissaan Vuoropuhelua verkossa - haasteita ja mahdollisuuksia, tutkija Auli Harju mainitsee identiteettien moninaisuuden ja notkeuden. Saman yksilön eri identiteettejä voivat olla vaikkapa asukas, asiakas, kansalainen, kuluttaja, kuntalainen, yleisön jäsen tai fani. Olemme verkossa erilaisine julkisine ja yksityisine "minuuksinamme". Usein nämä minuudet myös limittäytyvät. Harju listaa myös kansalaisuuden käsitteitä - poliittisen kansalaisuuden, jota määrittävät oikeudet ja velvollisuudet, osallistuminen ja rationaalisuus sekä arjen (paikallisen) kansalaisuuden, jota määrittävät vaihtoehtojulkisuus ja politiikan alueen ulkopuolisten asioiden politisointi.

Voimme siis ajatella, että yksilöt osallistuvat näine arjen rooleineen ja identiteetteineen tiedon kollektiiviseen tuottamiseen. Julkiset ja yksityiset 'minät' sekoittuvat. Kiinnostaava on, millaisia aspekteja tämä rajapinta tuo minän representointiin. Mikäli toimija tuottaa näin ajantasaista dokumenttia itsestään käyttäen sekä sanoja että kuvia, onko verkkotilassa 'päiväkirjaa' pitävä yksilö myös paineen alainen, tai muulla tavoin herkempi esiintymään osallistuvana ja aktiivisena kansalaisena? Sitoakseni aiheen tiukemmin esseeseen prioriteettiin, otan esille blogit. Tunnusomaista blogeille muihin www-sivuihin verrattuna on ajan, linkityksen ja henkilökohtaisen näkökulman painotus. Tästä syystä useat blogit toimivatkin päiväkirjoina, ja niiden voidaan katsoa kuuluvan omaelämäkerrallisen kirjoittamisen haaraan. Usein myös kansalaisjournalismi ja omaelämäkerrallisuus sekoittuvat mielenkiintoisella tavalla blogeissa. Alalajina valokuvablogi taas liittyy selkeästi minän visuaaliseen representointiin silloin, kun blogi sisältää kuvamateriaalia, joka tavalla tai toisella konstruoi minää ja merkkää visuaalisesti kertojan elämää, ympäristöä ja kiinnostuksen kohteita.

Muutama sana omaelämäkerronnallisuudesta

Omaelämäkertta eli autobiografia ((kr. *autos* = minä; *bio* = elämä ja *graphein* = kirjoitus) on elämäkerrallisen kirjoittamisen alalaji, sananmukaisesti voimme puhua oman elämän kertomisesta. Omaelämäkerran sukulaisia ovat elämäkerran lisäksi esimerkiksi päiväkirja, kirje ja muistelmä. Kolme keskeistä aspektia omaelämäkerronnassa ovat minä, elämäkokemus ja kerronta. Kansanomaisesti ja ytimekkäästi voisimme sanoa, että ihminen kantaa mukanaan jotakin maisemaa ja yrittää omaelämäkerran avulla selvittää sitä kirjoittamalla - tai 'ihmisessä asuu villi kaipaus jotakin kohti...ja hän pyrkii tähän näkyyn kirjoittamalla' (Torsti

Lehtinen) . Omaa elämäänsä kertoessaan ihminen myös tulkitsee historiaansa, tai tulkitsee ja kuvaa yhteisiä kokemuksia. Muistelmien kirjoittaja ei asetu kuvan keskipisteeksi, vaan paremminkin sen laidalle (Rutt Hinrikus). Tähän liittyy myös ajatus siitä, että kirjoittajalla on käsitys minuudestaan (ei ehkä siis itseystään) , ja että tämä minä voidaan nähdä myös kolmannessa persoonassa. Kerronnassa on kyse tapahtumasta, jossa ei-kielellinen tarina muotoutuu, reflektoituu ja jäsentyy sosiaalisten prosessien välityksellä (Vilma Hänninen).

Ottaessamme huomioon, että omaelämäkerran kirjoittaja pyrkii varmistamaan, että oletettu lukija ymmärtää häntä (Philippe Lejeune 1975; Anni Vilkkio 1997), voimme nähdä myös kuvien voiman 'oman elämän kertomisessa'. Voimme myös karrikoiden ajatella, että sääntö: 'elämäntarinoiden tulisi "näyttää" eikä "kertoa" tulee konkreettisesti toteen, kun elämäntarinaa konstruoidaan visuaalisin keinoin. Tässä mielessä verkkotila ja hypermediaalisuus toimii hedelmällisenä alustana tämän kaltaiselle itsereflektoinnille ja minän esillepanolle. Seuraavassa käsittelen minäkuva, visuaalista identiteettiä ja kuvien merkitystä minän representoinnissa ja oman elämän kertomisessa.

Minäkuva, visuaalinen identiteetti ja mielen maisema

Käsite minäkuva on asiayhteydestä riippuen erilaisilla merkityksillä ladattu. Tarkoitukseni tässä ei ole tarkastella minäkuva niinkään psykologiselta kannalta, vaan karkeasti tarkastella määritelmää kahden sanan parina - minä & kuva. Tällä tavoin tarkasteltuna voimme ajatella yksilön näkevän itsensä ts. minuutensa kuvana. Myös verkossa esiintyvillä minuukillamme on visuaalinen identiteetti. Profiilikuvat, avatarit ja muu profiiliamme, sen historiaa, nykyisyyttä tai tulevaa määrittävä kuvamateriaali ovat tietoisesti valittua visuaalista identiteettiämme - narratiivisen kerronnan välineitä ja minän representaatiota. Kuvat toimivat tässä suhteessa elämäkertaan ja niiden avulla luodaan identiteettiä ja minäkuva. Nostan tässä esille myös lokaaliin journalismin murrokseen liittyvän kansalaiskuvan käsitteen. Käyttätarkoituksesta ja toimijan motiiveista riippuen voimme nähdä kansalaiskuvan myös toimijan 'jälkenä' - merkinä polusta. Tällaisten kuvien liittämistä minän yhteyteen - osaksi minän representaatiota tai narratiivista minän esittämistä, voimme tarkastella eräänlaisena tiedostettuna oman ympäristön, sen kokemisen, havainnoimisen ja muille esittämisen prosessina.

Verrattaessa esimerkiksi perinteisiin omaelämäkertoihin, kuvalla on jaetussa sosiaalisessa verkkotilassa suuri merkitys. *Juha Herkman* esittää ajatuksen toiminnallisesta lukutaidosta=ihmisillä taito käyttää visuaalisen kulttuurin tekniikoita ja tuotteita oman elämänsä parhaaksi. Lisäksi myös kulttuurinen lukutaito (ihmiset ymmärtävät kulttuurisesti koodattuja viestejä kuvista) on parantunut. Digi- ja kännykkäkameroiden myötä valokuvaamisesta on tullut jokapäiväistä. Valokuvalla tallennetaan arjen muistot ja dokumentoidaan yksilön elämää. On myös havaittavissa, kuinka konkreettinen omakuvaaminen, tapahtui se sitten kuvattavan itsensä toimesta tai pyynnöstä, ja näiden omakuvien esillepano ja päivittäminen on luonteva osa minuutemme representointia verkkotilassa. Omakuvia voidaan päivittää mm. mielialan, sen hetkisen ympäristön, tai sosiaalisen kontekstin mukaan. Voimme myös käsitellä monet arkielämää, kotia, läheisiä, ystäviä, tapahtumia ja paikkoja esittävät kuvat osana minän representaatiota. Oma lukunsa tähän ovat ns. fiiliskuvat - kuvat, jotka eivät välttämättä esitä mitään realistista tai konkreettista, vaan joissa kuvaaja on pyrkinyt kertomaan jotain käsitteellisempää tai tulkinnanvaraisempaa tilanteesta, itsestään ja mielialastaan.

Olemme lienee kuulleet ainakin kansan- ja miksei psykologian tai taiteen alueen kielessä puhuttavan mielen maisemasta tai tunnemaisemasta. Mielen maiseman tai tunnemaiseman representoimiseen käytetään useita eri 'työkaluja'. Viitaten kappaleessa myös aiemmin puhuttuun, voimme toki todeta että näiden representointiin (osana oman elämän kerrontaa) kuvaa ja sanaa monessa eri muodossa on käytetty työkaluina jo pitkään jaetussa sosiaalisessa verkkotilassa. Mielenkiintoisempaa onkin pohtia toistaiseksi vähän käytettyjä mahdollisuuksia - esimerkiksi millaisia 'kolmiulotteista' karttaa rakentavia työkaluja voitaisiin ottaa käyttöön, ja millainen tarve tällaiselle olisi? Viime mainittu kysymys liittyyneen jälleen myös motiiveihin - mitä ja miksi haluamme toisille itsestämme näyttää? Voisimmeko ajatella näinkin pitkälle viedyn (esim. kolmiulotteinen dynaaminen tunnemaisemakartta tai tunnepolku) minän esittämisen olevan lähinnä terapeutin työkalu, vai voisiko sen käyttöön olla tarve identiteetin rakentamisessa vuorovaikutteisessa yhteisössä / jaetussa sosiaalisessa verkkotilassa?

Voimauttava valokuva - näkökulma esseen aiheeseen

Valokuvaterapia on toiminut jo kauan osa taideterapian kenttää, mutta viimeaikoina esimerkiksi juuri voimauttavasta valokuvasta on puhuttu paljon - ei vähiten taide- ja sosiaalis-kasvattaja Miina Savolaisen ja esimerkiksi hänen kirjansa 'Maailman ihanin tyttö' -ansiosta.

Voimauttava valokuva on *Miina Savolaisen* kehittämä terapeutisesti suuntautunut sosiaalipedagoginen menetelmä, jonka avulla valokuvaa voidaan käyttää yksilön ja erilaisten ryhmien, kuten perheen ja työyhteisön, voimautumisprosessin aikaansaajana.

Valokuvia voidaan hyödyntää identiteettimme selkiinnyttämiseksi ja eheyttämiseksi itsetarkoituksellisesti. Esimerkiksi vanhojen perhevalokuvien katselu voi toimia eheyttävänä kokemuksena. Aiheesta kirjoitettu kirja, "Valokuvan terapeutin voima", jonka ovat toimittaneet Ulla Halkola, Lauri Mannermaa, Tarja Koffert ja Leena Koulu, syväluotaa tarkemmin tätä aihealuetta. Aikomukseni on kuitenkin käydä ohessa läpi tiivistetysti sekä kyseistä menetelmää, että omia tulkintojani ja liitännäisiä esseen aiheeseen.

Seuraavassa editoituja otteita www.voimauttavavalokuva.net -verkkosivuston osiosta 'Voimauttavan valokuvan menetelmä':

'Valokuvaterapeutisessa työssä käytetään asiakkaalle merkityksellisiä valokuvia väylänä itsehavainnointiin, ymmärrykseen ja muutokseen. Ulla Halkolan kuvailemana prosessi käynnistyy, kun runsaasta valokuvatarjonnasta valitaan tällöin intuition pohjalta emotionaalisesti kiinnostusta herättävimmät kuvat, ja niistä aletaan keskustella. Näin kuva ja kerrottu tarina limittyvät yhteen.

Valokuvaamisen arkikäytäntöön liittyy ajatus: *se, mikä on kuvattu, on muistamisen arvoista (=arvokasta)*. Yksilön näkyminen omana moniulotteisena itsenään yhteisessä kuvien rakennetussa tarinassa, riippumatta asemastaan ryhmädynamiikassa tai hierarkiassa on tärkeää. Omakuvien avulla menetelmässä tutkitaan omaa identiteettiä, omia erilaisia puolia, rooleja ja tunteita sekä opetellaan katsomaan oman persoonan moniulotteisuutta lempeämmin. Suurimmalle osalle ihmisistä vaikea omakuvan hyväksymisen prosessi, on metafora itsen hyväksymiselle.

Albumikuvatyöskentelyn avulla puolestaan rakennetaan narratiivista tulkintaa oman elämän toisiinsa limittyviin, monitasoisiin ja kaoottisiinkin aiheisiin. Kuvallinen jäsentäminen luo

rakennetta myös asioille, joita ei ole mahdollista sanallistaa. Kuvilla voidaan koota hajaisista ja ristiriitaisista asioista eheitä, saada lohtua ja voimaa tai tukea muutosprosesseihin.'

- *Elämäkerta – valokuvakurssi UUTTA !*
Tutkitaan valokuvan keinoin oman elämän kulkua. Kuvataan uusia kuvia sekä tutkitaan vanhoja albumikuvia. Työpajan aikana tehdään oma elämäkerta valokuvilla ja teksteillä kirjan muotoon, soveltaen helppoja kirjansidontamenetelmiä. Kuvaaminen tapahtuu omilla kameroilla, opettaja ohjaa tarvittaessa.
- *Aktiivisesti ikääntyen Pirkanmaalla:*
Sosiokulttuurinen innostaminen -opintopakso jatkuu
1. iltapäivä
Tarinoittamisen ja eheyttävän valokuvan mahdollisuuksista seniori- ja vanhustyössä. Kokemuksia valokuvan käytöstä tai tarinoittamisesta omassa pienryhmässä

Törmätessäni tämänkaltaisiin kurssi-ilmoituksiin esimerkiksi verkossa, en voi olla pohtimatta liittykö vahva trendi kuvallisen omaelämäkerron ts. minän representoinnin osin myös kulttuurimme visualisoitumiseen ja mahdollisesti myös tarvittavan tekniikan 'jokamiehisty-miseen'. Ihmisellä on lienee aina ollut tarve rakentaa identiteettiään vuorovaikutuksessa muiden kanssa ja kysyä 'kuka minä olen?'. Uuteen valoon tämän tarpeen tuo se, että ajassamme on tapahtumassa eräänlaista 'minän medialisoitumista'. Siinä missä siis puhutaan 'yhteiskunnan medialisoitumisesta' tai 'politiikan medialisoitumisesta', on siis syytä pohtia medialisoitumista myös minäkuvamme (tai sen esittämisen) kannalta.

Narratiivinen prosessi ja psykologisia & filosofisia näkökulmia omaelämäkertaan

Narratiivisen terapian määritelmä kuuluu kutakuinkin näin: 'Narratiivisessa terapiassa tutkitaan, minkälaisen tarinoiden avulla ihminen konstruoi eli rakentaa itseään ja ympäristöään ja minkälaisia ydinkertomuksia tarinat muodostavat.' (www.terveyskirjasto.fi, Hanna Hentinen) Narratiivisen lähestymistavan mukaan minuus ei ole pysyvä vaan kulttuurinen prosessi. Sen mukaan identiteetti on tarinallinen luomus (Hänninen 2000). Reflektoitu identiteetti on tietoinen vastaus kysymykseen "kuka minä olen", ja identiteetti muotoutuu ihmisen kertoessa itselleen tarinaansa (www.terveyskirjasto.fi, Terhikki Linnainmaa). Omaelämäkerta-kurssit, tai erilaiset narratiiviset terapiamuodot ovat ajassamme suosittuja. Omasta elämästä itse kirjoitettu elämäkerta on oman identiteetin ydin modernissa sosiaalisessa elämässä. Elämäntarinan kirjoittaminen edistää myös luovuutta. (Giddens 1991.) Ilman syvempää aiheeseen perehtyneisyyttäkin voimme aavistaa, että terapioiden tavoitteena on muutoksen aikaan saaminen. Narratiivisessa terapiassa muutoksen aikaansaamiseksi osallistuja luosilleen uusia tarinoita.

Pohtiessaan *Paul Ricoeurin* teosta *Oneself as Another* (platoninakate-mia.hyrylanlukio.verkkopolku.com), *Kari Kulovaara* kirjoittaa: 'Narratiivisuus on persoonan tapa hahmottaa itsensä ajassa. Todellisuudessa ihminen kuitenkin tahtoo identifioida itsensä lauseilla, toisin sanoen hän haluaa selittää itsensä itselleen. Koska itseys on kuin tyhjä arkki, sitä pitää värittää jotta se ylipäätään näyttäisi joltain.

Narratiivisessa prosessissa tarinankertoja tavallaan luo oman nahkansa. Hän tekee itsestään tunnistettavan, kenties jopa myyttisen hahmon.' Näistä filosofisista(kin) pohdinnoista tuttu

on myös ajatus siitä, että mikäli henkilö voi selittää itseään itselleen, hän voi selittää itseään myös muille. Henkilö on eräällä tavalla sekä itsensä tuntija että havainnoija.

Kirjallisuusterapian tutkija *Celia Hunt* on kehittänyt metodin, jossa kirjoitusharjoituksessa minä jaetaan minuuteen (self), joka toimii, ja minuuteen, joka tekee havaintoja. Ensimmäisessä vaiheessa havainnoija kirjoittaa kolmannessa persoonassa, lähentyen sitten kohti ensimmäistä persoonaa. Tässä yhteydessä nostettakoon esille aihe, joka on tuttu kaikille tiettyjä sosiaalisen median foorumeita käyttäneille (ts. niissä 'oleville'). Kun päivitämme nk. 'statustamme' tai 'tilaamme' (vastaamme kysymyksiin 'missä olet', 'mitä teet' jne.), muotoutuu profiiliimme lause, jossa puhumme itsestämme kolmannessa persoonassa. Etenkin pohdittaessa asiaa narratiivisten prosessien kannalta, on kiintoisaa ajatella miten kolmannessa persoonassa puhuminen ts. 'omasta elämästä kertominen' (vrt. autobiografia) jaetussa sosiaalisessa verkkotilassa vaikuttaa siihen miten, miksi ja mitä kirjoitamme tila- tai statusnäkykymäämme.

Palataksemme vielä hetkeksi terapeuttiin metodeihin - Celia Huntin metodista pitemmälle vietyä narratiivista prosessia edustaa menetelmä, jossa kirjoittajan minuuden eri puolista luodaan fiktiiviset hahmot, joilla on keksityt nimet ja elämäntarinat (Moskowitz 1998). Kappaleessa 'Identiteetti ja toimijuus' mainitsin, etten käytä käsitettä virtuaali-identiteetti esseen aihepiirin kontekstissa, mutta puhuttaessa narratiivisen terapian metodina käytetystä fiktiivisen hahmon luomisesta ja keksityistä elämäntarinoista voidaan spekuloida, millaisia yhteyksiä joissakin konteksteissa asioilla on. Mikäli rajaamme pois virtuaali-identiteettien käyttöön ja näiden identiteettien verkkotilassa esiintymiseen liittyvät turvallisuusriskit, voimme nähdä turvalliseen, anonyymiin identiteetin rakentamiseen liittyvien eheytymisprosessien mahdollisuuksia tälläkin alueella. Verkkopalvelussa www.terveyskirjasto.fi, *Juhani Ihanus* kirjoittaa näin kirjallisuusterapian menetelmiin liittyvässä tekstissään (www.terveyskirjasto.fi) näin: 'Uudet globaalit vuorovaikutteisuudet, monikasvoisten verkkoidentiteettien ja -henkilövaikutelmien rakentamiset ja esittämiset sekä yksityisen ja julkisen välisten rajojen hämärtyminen verkkoyhteisöllisyydessä epäilemättä muuttavat myös tekstuaalisen itsen suhdetta toisiin, terapeutisiksiin luonnehdituissa yhteyksissä...'

Lopuksi

Tässä esseessä käsitellyistä aiheista löytynee syvempää tietoa useista eri lähteistä ja tutkimusalueilta. Esseen tarjoama mahdollisuus itselleni löytää ja referoida osin aiemmin tuntemattomia polkuja ja kokonaisia alueita oli kuitenkin liian houkutteleva varoakseni puhumasta myös sellaisista aiheista tai käyttäkseni sellaisia käsitteitä joihin en henkilökohtaisesti ole vahvasti perehtynyt. Vaikka kirjoituksesta kaikuu fokukseni minän representoinnin visuaaliseen puoleen, yhteenvedoksi käsitellyistä aiheista lainaan jälleen Juhani Ihanuksen artikkelia www.terveyskirjasto.fi -verkkopalvelussa:

'Internetissä itseä (itse-vaikutelmia) voidaan esittää, markkinoida, säädellä, hallinnoida ja muunnella aivan toisin kuin sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa tai kirjakulttuurissa, ja kohdeyleisö on globaali välittömästi. Ei ole kyse pelkästään informaation jakamisesta verkkoon vaan itsen jatkuvasta verkottumisesta, hypermedioidun identiteetin rakentavasta ja hajottavasta muuntelusta.'

Lähteet

Kirjallisuus

Jay David Bolter & Richard Grusin: Remediation

Lev Manovich: The Language of New Media

Esa Väliverronen (toim.): Journalismi murroksessa

Dan Gilmore: We the Media (<http://wethemedia.oreilly.com/>)

Verkkolähteet

<http://www.terveyskirjasto.fi>

<http://www.voimauttavavalokuva.net>

<http://mediakompassi.yle.fi>

<http://www.soc.utu.fi/laitokset/sosiologia/sosiologipaivat2007/>

<http://platoninakatemia.hyrylanlukio.verkkopolku.com/?KariKulovaara%3APaulRicoeur>

<http://www.kansanarkisto.fi/elamak.pdf>

http://arted.uiah.fi/synnyt/4_2008/rastas.pdf

<http://www.slideshare.net/aharju/vuoropuhelua-verkossa>

<http://wapedia.mobi/fi/Omael%C3%A4m%C3%A4kerta>

<http://www.internetix.fi/opinnot/opintojaksot/7taide/semiotikka/semper20.htm>

<http://www.widerscreen.fi/2003/4/vuorovaikutteisuus.htm>

<http://www.talouselama.fi/kolumni/article337306.ece>